

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ COĞRAFYA KADERDİR İFADESİNE İLİŞKİN ALGILARI: BİR OLGUBİLİM ARAŞTIRMASI

Memet KUZEY*
Selçuk GÖÇGEN**
Yavuz DEĞİRMENCI***

ÖZ

Toplumlar, tarihsel olarak belirli bir coğrafya üzerinde yaşamlarını sürdürmüşler ve coğrafyadan etkilendikleri gibi yaşadıkları coğrafyayı da etkilemişlerdir. İnsanlar, coğrafya ile karşılıklı olarak etkileşimlerini ifade etmek için çeşitli kavramlar kullanmışlardır. Temelinde tecrübeye dayanan bu yargılardan biri de İbn-i Haldun'un coğrafya kaderdir ifadesidir. Coğrafya kaderdir, insan-mekân etkileşimine yönelik yaşamsal işlevi açıklayan bir ifade olarak görülmüştür. Bu çalışmanın amacı, sosyal bilgiler eğitimi anabilim dalında öğrenim gören öğretmen adaylarının coğrafya kaderdir ifadesine yönelik algılarını ortaya koymaktır. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden biri olan olgubilim kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubu ise Bayburt Üniversitesi'nin Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda 2020-2021 akademik yılında öğrenim gören 147 öğretmen adayından oluşmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya kaderdir ifadesine yönelik algıları yarı yapılandırılmış görüşme formuyla toplanmıştır. Öğretmen adaylarından toplanan veriler içerik analizi ile çözümlenmiştir. Katılımcıların coğrafya kaderdir ifadesine ilişkin toplam 75 farklı metafor ürettikleri görülmüştür. Bu metaforlar 6 farklı kategori altında sınıflandırılmıştır. Çalışma sonucunda öğretmen adayları coğrafya kaderdir ifadesini daha çok insan, aile, alın yazısı, anne-baba ve memleket metaforları ile ifade ettikleri belirlenmiştir. Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar, daha çok toplumsal ilişki alanı olarak coğrafya kaderdir kategorisi altında toplanmıştır. Öğretmen adayların ürettikleri metaforlar, araç-gereç alanı olarak coğrafya kaderdir kategorisinde daha az toplandığı belirlenmiştir. Öğretmen adayları coğrafya kaderdir ifadesini karşılıklı etkileşimi içeren metaforlar ifade ettikleri sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, katılımcılar, metafor, coğrafya kaderdir

PERCEPTIONS OF SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES REGARDING THE STATEMENT OF GEOGRAPHY IS DESTINY: A PHENOMENOLOGICAL STUDY

ABSTRACT

Societies have historically lived on a certain geography, and they affected the geography they lived in as they were affected by the geography. People have used various concepts to express their mutual interaction with geography. One of these judgments, which is based on experience, is Ibn Khaldun's statement that geography is destiny. Geography is destiny, it was seen as an expression explaining the vital function for human-space interaction. The aim of this study is to reveal the perceptions of pre-service teachers studying in the department of social studies education towards the statement that geography is destiny. The research was carried out using phenomenology, which is one of the qualitative research designs. The study group consists of 147 teacher candidates studying in the Department of Social Studies Education of Bayburt University in the 2020-2021 academic year. Social studies teacher candidates' perceptions of the phrase "geography is destiny" were collected with a semi-structured interview form. The data collected from teacher candidates were analyzed by content analysis. It was observed that the participants produced a total of 75 different metaphors for the phrase geography is destiny. These metaphors are classified under 6 different categories. As a result of the study, it was determined that the pre-service teachers expressed the phrase "geography is destiny" mostly with the metaphors

* Dr., Bayburt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD, Bayburt, memetkuzey@bayburt.edu.tr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9866-8134>

** Bilim Uzmanı, Erzurum Milli Eğitim Müdürlüğü, sosyalci25@hotmail.com ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7179-4376>

*** Doç., Bayburt Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD Bayburt, ydegirmenci@bayburt.edu.tr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3417-1775>

of people, family, destiny, parents and homeland. The metaphors produced by the pre-service teachers were mostly gathered under the category of geography as a field of social relations. It was determined that the metaphors produced by the pre-service teachers were collected less in the category of geography is destiny as a tool-equipment field. It was concluded that the pre-service teachers expressed the phrase "geography is destiny" as metaphors involving mutual interaction.

Keywords: Social studies, Teacher candidates, metaphor, geography is destiny

GİRİŞ

İnsanlar hayatlarını farklı coğrafyalar üzerinde sürdürürler. Bütün hareket ve faaliyetlerini de coğrafya üzerinde gerçekleştirirler. Bu durum insan ve çevrenin karşılıklı olarak etkileşimine olanak verir. Çevre, insanı bireysel olarak etkiler; devletin siyasi gücünü belirler; sosyal ve ekonomik faaliyetleri şekillendirir. İnsanın çevre üzerindeki etkileri ise tarımsal faaliyetler; ulaşım; sanayi ve yerleşmedir (Doğanay, 2000:47-81). Aynı zamanda çevrenin insan, insanın da çevre üzerindeki etkisini ortaya koyar. Dolayısıyla insan ve çevre arasındaki bu karşılıklı etkileşim sürekli yaşanmakta ve genel kabul gören bir anlayışı yansıtmaktadır (Öztürk ve Alkış, 2009:793). Bu çevresel uyum ve karşılıklı etkileşim düşüncesi coğrafyacıları “Yaşam ağı” görüşüne götürmüştür. Yirminci yüzyılda ise coğrafyacılar çevresel uyum ve karşılıklı etkileşim düşüncesine “ekosistem” kavramı içerisinde yer vermişlerdir (Tümertekin ve Özgüç, 2016:23).

Tarihsel süreç içerisinde insan ve çevre etkileşimini ifade eden birçok görüş ileri sürülmüştür. Bunlardan biri, Friedrich Ratzel (1844-1904) tarafından ileri sürülen çevreci determinizmdir. Çevreci determinizm “İnsanı, kendisini çevreleyen fiziksel güçlerin kısıncında ve ancak onun talepleri doğru uyum sağladığında başarılı olabilen, çevrenin bir ürünü” olarak kabul eder. Bu görüş yeryüzünün insanla ilişkili olarak incelenmesi, yani doğal çevrenin insana etkisinin araştırması şeklinde ele alınır. Bu etki kabul edilebilir, fakat çevrenin insanı etkilediği gibi insanın da çevreyi etkilediği muhakkaktır. Diğer bir görüş ise Paul Vidal de la Blache tarafından ileri sürülen possibilizmdir. Bu görüşe göre, fiziksel çevrenin insana, kendi habitatsını kullanma yolunu seçebileceği fırsatlar sunmaktadır. Possibilizme göre bu fırsatlar arasından seçim yapmak, ancak o ortamda mekâna damgasını vuran, kültürel kimliklerini ifade eden yaşam tarzlarına göre belirlenmektedir (Tümertekin ve Özgüç, 2016:23). Bu bağlamda İbn-i Haldun coğrafya kaderdir ifadesi ile coğrafyanın etkileyici gücünü (Solak ve Görmez, 2017:70), insanların fiziksel özelliklerini etkilediğini, sosyal ve kültürel hayatlarına yön verdiğini (Okşar, 2018:1035), olumlu veya olumsuz anlamda insanların geleceğini şekillendirdiğini (Meydan ve Akkuş, 2018:2) ve insanların da yaşadıkları coğrafyayı etkilediklerini ifade ettiği söylenebilir. Yoksa coğrafya kaderdir ifadesi, “başa yazılan gelir” yani “kaderinde ne yazılıysa onu yaşarsın” anlamında değildir.

İnsanların günlük yaşamlarında coğrafya ile etkileşimlerini çeşitli kavramlar kullanarak ifade ettikleri söylenebilir. İnsanlar bu etkileşimlerini açıklarken bazen kelime dağarcıklarının yetersiz, kavramların soyut ve karmaşık olduğu durumlarda bazen de ifadelerine anlamca zenginlik katmak amacıyla metaforlardan da yararlanabilmektirler (Beldağ ve Geçit, 2017, 101). Örneğin “yedi iklim, dört bucak”, “dünyanın dört bir yanı”, “karakış”, “küresel köy”, “küresel mahalle” gibi. Kullanılan bu kavramlar, insanların coğrafyaya ilişkin düşüncelerinin ifadesi olduğu gibi doğaları gereği de metaforik bir yapıları vardır (Lakoff ve Johnson, 2015:27). Metaforlar düşünme, görme, öğrenme, öğretme ve ifade etme biçimi olarak yeni bir farkındalık sunarak anlamlı ve kalıcı öğrenmeler sağlarlar (Morgan, 1998; Çelikten, 2006:270; Kaya ve Bozyiğit, 2019:56). Metaforlar, insanın bir kavramı veya olguyu algıladığı biçimde, benzetmeler kullanarak ifade etmesi anlamına gelmektedir (Aydın ve Ünalı, 2010, 604). Metaforlar, yeni bilginin daha önce bilinen ile benzerlikleri üzerine ilişki kurularak soyut, karmaşık bir olguyu ve olayı anlama, açıklama tanımlama ve ifade etmede somutlaştıran bir araç olarak kullanılmaktadır (Saban, Koçbeker ve Saban, 2006; Çelikten, 2006: 281; Senemoğlu, 2007:564; Keçe, 2014:144), ayrıca varlıklar arasında görünmez bir bağ kurmanın dilsel bir yolunu sembolize ederler (Burmakova ve Marugina (2014).

İnsanların kendi dünyalarını anlamlandırmalarına ve oluşturmalarına yönelik güçlü bir zihinsel modelleme mekanizması olarak görülen metaforlar, günlük yaşamdaki bazı kavram, olgu ve düşüncenin anlamlandırılmasında önemli bir role sahiptir (Aslan ve Bayrakçı, 2006:103).

“Yapılandırmacılık ile tutarlı bir eğitim-öğretim anlayışı metafor kullanılarak öğrencilere iletilebilir ve öğrencilerin öğrenme süreçleri bir dereceye kadar izlenebilir. Bu nedenle öğrenciler, öğrenme süreçlerini kavramsallaştırmak (Akyol, 2017:81) ve anlamakta ya da ifade etmekte zorlandıkları soyut kavramları metaforlar kullanabilirler (Beldağ ve Geçit, 2017:102).

Sosyal bilgiler eğitimi, sosyal bilimlerden yararlanılarak oluşturulan bir disiplin olması nedeniyle metaforik yapıların oluşturulmasına önemli ölçüde olanak tanımaktadır (Beldağ ve Geçit, 2017:101). Alanyazın incelendiğinde coğrafya kavramına ilişkin metaforik çalışmaların daha çok sosyal bilgiler, sınıf, fen bilimleri ve coğrafya öğretmen adayları ile temel eğitim ve ortaöğretim öğrencileri üzerinde yapıldığı görülmektedir (Beldağ ve Geçit, 2017; Durmuş ve Baş, 2016; Zeren, 2015; Akbaş ve Gençtürk, 2013; Geçit ve Genç, 2011; Coşkun, 2010; Kaya, 2010; Aydın ve Ünalı, 2010; Aydın, 2010; Alkış, 2009; Öztürk ve Alkış, 2009; Öztürk, 2007). Fakat İbn-i Haldun’un coğrafya kaderdir sözünü metaforlarla ortaya koyan bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Sosyal bilgiler ve özellikle coğrafya dersleri insan-çevre etkileşimini en iyi şekilde ifade edilmesine olanak veren programlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda coğrafya kaderdir ifadesi, insan-çevre etkileşimini en iyi ifade edebilen kavramlardan biri olarak görülebilir ve çalışmanın gerekçeleri arasında yer alır. Sosyal bilgiler öğretmen adayları, öğrencilik yıllarında nasıl öğrendiklerine ve öğretmenlerin nasıl öğrettiklerine dair metaforlar ipucu verebilir ve öğrenme algılarına ilişkin nasıl modeller geliştirdikleri fark edilebilir. Aynı zamanda öğretmen adaylarının günlük yaşamlarında edindikleri tecrübeleri, düşünceleri ve eylemleri de ifade edebilir (Lakoff ve Johnson, 2015:27-47). Öğretmen olduklarında ise öğretirken neler yapabileceklerinin bir yanıtı olarak bu algı ve modelleri ile tecrübelerini yeniden şekillendirerek kullanabilirler. Bu durum öğretmen adaylarının coğrafya kaderdir ifadesine ilişkin algılarını, modellerini, tecrübelerini ve pedagojik tasarımlarını metaforik olarak ortaya koyması açısından önemli görülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma ile öğretmen adaylarının coğrafya kaderdir ifadesine ilişkin görüşlerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda katılımcıların coğrafya kaderdir ifadesine ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeleri, metaforlar aracılığı ile belirlemeye çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

1. Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya kaderdir ifadesine ilişkin sahip oldukları metaforlar nelerdir?
2. Coğrafya kaderdir ifadesine ilişkin metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kategoriler altında toplanabilir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma desenlerinden olgubilim deseni kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Olgubilim deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular; olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde insanın karşısına çıkabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Katılımcıların coğrafya kaderdir ifadesini nasıl algılandıklarına dair derinlemesine bilgi veren bir yöntem olduğundan araştırmanın deseni olarak belirlenmiştir.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 akademik yılı güz döneminde Bayburt Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim gören toplam 147 öğretmen adayı (bundan sonra katılımcı olarak ifade edilecek) oluşturmaktadır. Çalışma grubuna ilişkin veriler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubu

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kadın	108	73,47
Erkek	39	26,53
Toplam	147	100

Tablo 1 incelediğinde, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu (f=108) kadın öğretmen adaylarından oluşurken, grupta yer alan erkek öğretmen adayları ise çalışma grubun (f=39) geri kalanını oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Veri toplama aracı geliştirilirken ilgili literatür incelenmiştir (Geçit ve Genç, 2011; Kelleci, 2014; Özkan ve Taşkın, 2014; Beyoğlu ve Ergin, 2018; Duran ve Aladağ 2018). Çalışmaya dahil olan katılımcılara coğrafya kaderdir ifadesine yönelik düşüncelerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen ve üzerinde *coğrafya kaderdir e/a benzer/gibidir; çünkü yazılı* olan yarı yapılandırılmış formlar verilmiştir. Katılımcılara coğrafya kaderdir ifadesine ilişkin sahip oldukları metaforu formdaki ilgili alanlara gerekçesiyle birlikte yazmaları istenmiştir. Metaforların kullanıldığı çalışmalarda “gibi/benzer” sözcüğü genel olarak zihinsel imgenin konusu ve zihinsel imgenin kaynağı arasındaki bağı daha iyi açıklamak için kullanılmaktadır. “Çünkü ...” kelimesi ise üretilen metaforlar mantıksal dayanak sağlamak amacıyla kullanılmaktadır (Saban, 2008). Google Drive’den oluşturulan form linki katılımcıların e-posta adreslerine gönderilmiş ve katılımcılara formu yazmaları için 15 dakikalık bir süre verilmiştir. Katılımcıların gönderdikleri elektronik posta sayısı bir (1) ile sınırlandırılmış ve forma verdikleri yanıtlar çalışmanın temel veri kaynağını oluşturmuştur.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler içerik analizi kullanılarak çözümlenmiştir. İçerik analizinde temel amaç toplanan verileri açıklayacak kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde özetlenen ve yorumlanan veriler daha derin bir işleme tabi tutulur ve bunun sonucunda kavram ve temalar keşfedilebilir. İçerik analizi, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirerek bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2008:227). İçerik analizi sırasıyla; kodlama ve ayıklama, örnek metafor imgesi derleme, kategori geliştirme, geçerlik ve güvenilirliği sağlama ve verileri bilgisayara aktarma aşamalarına (Saban, 2008:464) göre yapılmıştır.

Metafor kodlama ve ayıklama işleminin yapıldığı ilk aşamada, birden başlayarak sıra numarası verilen katılımcı formları coğrafya kaderdir metaforun yazılıp gerekçesinin olmadığı, metaforun tanımlanmasının yapıldığı ve metaforun gerçekleşmediği formlar işaretlenerek veri kaynağından çıkarılmıştır.

Örnek metaforları derleme aşamasında, katılımcıların toplam 75 adet geçerli farklı metafor ürettikleri tespit edilmiştir. Bu aşamada benzetilen ile benzeyen arasında ortak bir noktanın katılımcılar tarafından dikkate alınıp alınmamasına bakılmıştır. Bu metaforların kimin tarafından üretildiğine ilişkin bilgiler, söz konusu metafor ifadesinin hemen ardında yer alan parantez içinde kodlanmış olarak verilmiştir. Öğretmen adayı kelimeleri için Ö ve A harfleri ve hangi öğretmen adayı tarafından üretildiğini belirtmek için de rakamlar kullanılmıştır. (Örneğin; ÖA1 şeklinde).

Kategori geliştirme aşamasında, katılımcılar tarafından geliştirilen metaforlar coğrafya kaderdir ifadesine ilişkin sahip oldukları ortak özellikler bakımından incelenmiştir. Bu metaforlar coğrafya kaderdir ifadesine ilişkin sahip olduğu perspektif bakımından belli bir tema ilişkilendirilerek toplam 6 farklı kavramsal kategori oluşturulmuştur.

Geçerlik ve güvenilirliği sağlama aşamasında, oluşturulan tüm metaforlar (n=75) ve kategoriler (6) bir liste halinde ilgili uzmanlara verilmiştir. Uzmanların görüşleri dikkate alınarak güvenilirlik için (Görüş birliği/Görüş birliği + Görüş ayrılığı) formülü (Miles ve Huberman 1994) kullanılarak araştırmanın güvenilirliği hesaplanmıştır. Bu araştırmanın güvenilirliği $75/75+4= 0,95$ olarak hesaplanmıştır.

Verilerin bilgisayar ortamına aktarılma aşaması: katılımcıların coğrafya kaderdir ifadesine yönelik oluşturdukları 75 farklı metafor “Toplumsal ilişkiler alanı olarak coğrafya kaderdir”, “Doğal alan olarak coğrafya kaderdir”, “Araç-gereç alanı olarak coğrafya kaderdir”, “Beden-bölüm işlev alanı olarak coğrafya kaderdir”, “Bilinmezlik alanı olarak coğrafya kaderdir” ve “Mimari alan olarak coğrafya kaderdir” kategorilerine ayırdıktan sonra, metaforlar bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Metaforların ve buldukları kategoriye temsil eden katılımcı sayısı (f) ve yüzdesi (%) hesaplanarak verilmiştir.

BULGULAR ve YORUMLAR

Katılımcıların coğrafya kaderdir kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar; “katılımcıların coğrafya kaderdir ifadesine ilişkin geliştirmiş oldukları metaforlar” ve “katılımcıların coğrafya kaderdir ifadesine ilişkin geliştirmiş oldukları metafor kategorileri” şeklinde iki ana başlık altında toplanmıştır. Katılımcıların coğrafya kaderdir ifadesine ilişkin geliştirmiş oldukları metaforlar Tablo 2 verilmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların coğrafya kaderdir ifadesine ilişkin geliştirdikleri metaforlar

Sıra	Oluşturulan metafor	Frekans (f)	Yüzde (%)	Sıra	Oluşturulan metafor	Frekans (f)	Yüzde (%)
1	İnsan	9	6,12	39	Fotoğraf	1	,68
2	Aile	8	5,44	40	Gelecek	1	,68
3	Alın yazısı	8	5,44	41	Gök	1	,68
4	Anne-baba	8	5,44	42	Haberci	1	,68
5	Memleket	8	5,44	43	Hakem	1	,68
6	Yaşam	7	4,76	44	Hapishane	1	,68
7	Ev	5	3,40	45	Hava	1	,68
8	Su	5	3,40	46	Hazine	1	,68
9	Güneş	4	2,70	47	İklim	1	,68
10	Hayat	4	2,70	48	İrade	1	,68
11	Kimlik	4	2,70	49	Işık	1	,68
12	Toprak	4	2,70	50	Kişilik	1	,68
13	Anne	3	2,04	51	Kral kızı	1	,68
14	Ağaç	2	1,36	52	Kültür	1	,68
15	Ayna	2	1,36	53	Meçhul	1	,68
16	Doğum	2	1,36	54	Mihrap	1	,68
17	Dünya	2	1,36	55	Mutlak	1	,68
18	Ekmek	2	1,36	56	Nefes	1	,68
19	Kutup yıldızı	2	1,36	57	Ok	1	,68
20	Savaş	2	1,36	58	Okyanus	1	,68
21	Ten rengi	2	1,36	59	Olay	1	,68
22	Ad	1	,68	60	Rehber	1	,68
23	Adaletsizlik	1	,68	61	Ruh	1	,68
24	Alın çizgisi	1	,68	62	Rüzgâr	1	,68
25	Atmosfer	1	,68	63	Saat	1	,68
26	Başlangıç	1	,68	64	Sanatçı	1	,68
27	Bilgi	1	,68	65	Sevgili	1	,68
28	Bitki	1	,68	66	Sokak	1	,68
29	Bütünün parçaları	1	,68	67	Tarla	1	,68
30	Cinsiyet	1	,68	68	Tohum	1	,68
31	Çocuk	1	,68	69	Yağmur	1	,68
32	Denge	1	,68	70	Yapboz	1	,68
33	Deniz	1	,68	71	Yeryüzü	1	,68
34	Doğa	1	,68	72	Yön	1	,68
35	Duygu	1	,68	73	Yöresel kıyafet	1	,68
36	Eğitmen	1	,68	74	Yörünge	1	,68
37	Emek	1	,68	75	Zar	1	,68
38	Ebeveyn	1	,68		Toplam	147	100

Tablo 2 incelendiğinde katılımcılar tarafından coğrafya kaderdir ifadesine yönelik 75 farklı metafor geliştirildiği görülmektedir. Bu metaforlar incelendiğinde katılımcıların coğrafya kaderdir ifadesine

yönelik olumlu bir algı içerisinde oldukları görülmektedir. İlk sırada görülen insan (f=9), aile (f=8), alın yazısı (f=8), anne-baba (f=8), memleket (f=8), ve yaşam (f=7) metaforlardır. Daha sonra coğrafya kaderdir ifadesi en çok benzetildiği metaforlar sırasıyla ev (f=5), su (f=5), Güneş (f=4), hayat (f=4), kimlik (f=4), toprak (f=4), anne (f=2) metaforları olmuştur.

Tablo 3. Öğretmen adaylarının coğrafya kaderdir ifadesine ilişkin geliştirmiş oldukları metafor kategorileri

Kategoriler	Metaforlar	Metafor sayıları	Metafor frekansı	Metafor yüzdesi
Toplumsal ilişki alanı olarak coğrafya kaderdir	İnsan (9), aile (8), anne-baba (8), memleket (8), kimlik (4), anne (3), ekmek (2), savaş (2), ad (1), adaletsizlik (1), bilgi (1), çocuk (1), denge (1), ebeveyn (1), eğitimci (1), emek (1), haberci (1), hakem (1), kişilik (1), kral kızı (1), kültür (1), olay (1), rehber (1), sanatçı (1), sevgili (1), sokak (1)	26	62	42,17
Doğal alan coğrafya kaderdir	Su (5), güneş (4), toprak (4), ağaç (2), dünya (2), kutup yıldızı (2), atmosfer (1), bitki (1), deniz (1), doğa (1), gök (1), hava (1), iklim (1), ışık (1), okyanus (1), rüzgâr (1), tarla (1), tohum (1), yağmur (1), yeryüzü (1), yörünge (1)	21	34	23,12
Beden-bölüm işlev alanı olarak coğrafya kaderdir	Yaşam (7), hayat (4), doğum (2), ten rengi (2), cinsiyet (1), duygu (1), irade (1), nefes (1), ruh (1),	9	20	13,60
Mimari alan olarak coğrafya kaderdir	Ev (5), hapisane (1), mihrap (1)	3	7	4,77
Bilinmezlik alanı olarak coğrafya kaderdir	Alın yazısı (8), alın çizgisi (1), başlangıç (1), gelecek (1), meçhul (1), mutlak (1), yön (1)	7	14	9,53
Araç-gereç alanı olarak coğrafya kaderdir	Ayna (2), bütünün parçaları (1), fotoğraf (1), ok (1), saat (1), yapboz (1), yöresel kıyafet (1), zar (1), hazine (1)	9	10	6,81
Toplam		75	147	100

Tablo 3 incelendiğinde katılımcıların geliştirmiş oldukları metaforlardan 6 farklı kategori oluşturulmuştur. Bu kategoriler sırasıyla “*Toplumsal ilişkiler alanı olarak coğrafya kaderdir*”, “*Doğal alan olarak coğrafya kaderdir*”, “*Araç-gereç alanı olarak coğrafya kaderdir*”, “*Beden-bölüm işlev alanı olarak coğrafya kaderdir*”, “*Bilinmezlik alanı olarak coğrafya kaderdir*” ve “*Mimari alan olarak coğrafya kaderdir*” kategorileridir.

Bu kategorilerden sırasıyla “*Toplumsal ilişkiler alanı olarak coğrafya kaderdir*”, kategorisinde 62 katılımcı 26 farklı metafor geliştirmiştir. “*Doğal alan olarak coğrafya kaderdir*”, kategorisinde 34 katılımcı 21 farklı metafor geliştirmiştir. “*Araç-gereç alanı olarak coğrafya kaderdir*”, kategorisinde 10 katılımcı 9 farklı metafor geliştirmiştir. “*Beden-bölüm işlev alanı olarak coğrafya kaderdir*”, kategorisinde 20 katılımcı 9 farklı metafor geliştirmiştir. “*Bilinmezlik alanı olarak coğrafya kaderdir*”, kategorisinde 14 katılımcı 7 farklı metafor geliştirmiştir. “*Mimari alan olarak coğrafya kaderdir*”, kategorisinde 7 katılımcı 3 farklı metafor geliştirmiştir.

Kategori 1. Toplumsal ilişkiler alanı olarak coğrafya kaderdir:

Tablo 3 incelendiğinde bu kategori altında, katılımcılar coğrafya kaderdir ifadesine yönelik sırasıyla “*İnsan (9), aile (8), anne-baba (8), memleket (8), kimlik (4), anne (3), savaş (2), ekmek (2), ad (1), adaletsizlik (1), bilgi (1), çocuk (1), denge (1), eğitimci (1), ebeveyn (1), emek (1), haberci (1), hakem*

(1), kişilik (1), kültür (1), kral kızı (1), olay (1), rehber (1), sanatçı (1), sevgili (1), sokak (1) metaforlarını geliştirdikleri görülmektedir. Bu kategori en fazla metaforun geliştirildiği kategori olarak dikkati çekmektedir. Bu kategori ile ilgili katılımcıların oluşturdukları örnek metafor ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

“Coğrafya kaderdir insana benzer çünkü coğrafyanın insanlar üzerinde etkisi bulunur. İnsanlar doğdukları yeri seçemezler ancak doğdukları yerler, kendileri üzerinde kutluk, açlık, yoksulluk ve savaflara sebebiyet verir. İnsanlar yaşadıkları yeri seçmemişlerdir. Ancak orada yaşarlar doğdukları yer onların kaderi olmuş olur” (ÖA13).

“Coğrafya kaderdir, aileye benzer. Çünkü ailemizi nasıl seçemiyorsak doğduğumuz coğrafyayı da seçemeyiz. Bize kötülük yapsa dahi vazgeçemeyiz aileden, işte coğrafyamızdan da vazgeçemeyiz. Nasıl bir aile ortamında büyürsek o ailenin özelliklerini taşırız ya işte hangi coğrafya da büyürsek o coğrafya bizim karakterimize dahi bir şeyler katar. O yüzden coğrafya aile gibidir” (ÖA16).

“Coğrafya kaderdir memleket gibidir. Çünkü nerede büyüdüysen orası senin kaderindir” (ÖA107).

“Coğrafya kaderdir anne-baba gibidir. Çünkü yaşam tarzımızdır, hayatımızdır kendi benliğimizdir coğrafya” (ÖA7).

“Coğrafya kaderdir ana gibidir. Çünkü bizi büyütür, emek verir ve yetiştirir (ÖA19).

“Coğrafya kaderdir kimlik gibidir. Çünkü her insan doğup büyüdüğü yerden izler taşır. İnsanın olgunlaşp belli bir kimlik kazanmasında yaşadığı coğrafya çok önemlidir. Çünkü içerisinde bulunulan coğrafya o coğrafyanın kültürü yaşam şekli zorlukları veyahut kolaylıkları insanı diğer coğrafyalardan farklı kılar” (ÖA32).

“Coğrafya kaderdir savaş gibidir. Çünkü şurası bir gerçek ki coğrafya savaş yapmaya yarıyor. Coğrafya sadece insanlığın yararı uğruna bilim inşa edilen bir alan değil. Coğrafyayı gerek fiziksel gerek iktisadi, sosyal, demografik, siyasi özellikleriyle tanımlanması olarak coğrafya kesinlikle pratik ve güç olarak bölgede yaşayan insanların kontrol edilmesi ve savaş için ifade ettiği bölgelere yerleştirilmesidir. Coğrafya yayılcı politikaların merkez noktası olarak belirlenir ve tüm savaş stratejilerini de bu alan üzerinde yapılandırılır” (ÖA142).

“Coğrafya kaderdir eğitmen gibidir. Çünkü İbni Haldun'un da söylediği gibi sadece insanların renklerine değil mizaçlarına ve tabiatlarına da etki eder. Kutuplara doğru gidilip hava ısısı düştükçe insanların daha sert mizaçlı olduğu; Ekvator'a yaklaşıp hava ısısı arttıkça insanların daha yumuşak tavırlar sergilediği görülür” (ÖA111).

“Coğrafya kaderdir haberci gibidir. Çünkü kültürümüz, eğitimimiz ve yaşadığımız çevre geleceğimizi belirler” (ÖA67).

“Coğrafya kaderdir adımız gibidir. Çünkü adımızın bilindiği gibi gittiğimiz her yerde o ismi taşır karakteristik olarak onu yansıtırız” (ÖA146).

“Coğrafya kaderdir kültür gibidir. Çünkü insanların yaşayış biçimlerini, büyürken öğrendiği örf ve adetleri, ilgi duyduğu ve becerikli olduğu yönelimleri, ulaşım ve iletişim ihtiyaçları gibi her şey o insanın geleceğinin belirlenmesinde kaderini yazmasında bir erken olur. Çok az kişi kendini bağlayan unsurlardan kurtulabilir. Bakış açısını değiştirebilir” (ÖA125).

“Coğrafya kaderdir emek gibidir. Çünkü insan bir emek sonucunda bir yerlere gelir. Emegimiz bizim kaderimizdir (ÖA11).

Kategori 2. Doğal alan olarak coğrafya kaderdir:

Tablo 3 incelendiğinde bu kategori altında, katılımcılar coğrafya kaderdir ifadesine yönelik sırasıyla su (5), güneş (4), toprak (4), ağaç (2), dünya (2), kutup yıldızı (2), atmosfer (1), bitki (1), deniz (1), doğa (1), gök (1), hava (1), iklim (1), ışık (1), okyanus (1), rüzgâr (1), tarla (1), tohum (1), yağmur (1), yeryüzü (1), yörünge (1) metaforlarını geliştirdikleri görülmektedir. Katılımcılar bu kategoride “toplumsal ilişkiler alanı” kategorisinden sonra en fazla metaforu bu kategoride geliştirmişlerdir (21 adet). Bu kategori ile ilgili katılımcıların oluşturdukları örnek metafor ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

“Coğrafya kaderdir toprağa benzer. Çünkü toprak biyolojik yapımızı da oluşturur. Biyolojik yapımızla ruhumuz arasında anlaşılmaz bir ilgi vardır. Doğduğumuz, büyüdüğümüz ve yaşadığımız toprağın özelliklerinin hücrelerimize kadar sindiğini hissederiz. Onunla aramızda kan bağı kadar güçlü, bir göbek bağı kadar hayat verici, şeffaf bir ilgi vardır ki bunu çıplak gözle göremeyiz. İnsanın yaşadığı toprak onun için önemlidir. Çünkü insanoğlu kökleri görünmeyen bir ağaç gibidir. Bu görünmeyen kökler insanın doğduğu ve büyüdüğü topraklardan uzaklaştıkça kendisine çeker” (ÖA77).

“Coğrafya kaderdir ağaç gibidir. Çünkü toprağın altında ilk önce filizlenip, daha sonra gelişir, büyür ve meyve verir. En sonunda yaşlanır toprağına, havasına, suyuna ait özellikleri yapraklarına, dallarına taşır. Canlılara bir yuva yapan kuşlarla yaşarsın bence coğrafya kaderi ağaç gibidir” (ÖA112).

“Coğrafya kaderdir güneşe benzer. Çünkü her gün aynı güneşin altında uyanırım” (ÖA2).

“Coğrafya kaderdir dünya gibidir. Çünkü her çeşit insanı, ırkı, uygarlıkları, doğal ve fiziki olayları, ülkeleri, şehirleri vb. çoğu şeyleri içinde barındırır” (ÖA37).

“Coğrafya kaderdir Kutup Yıldızı'na benzer. Çünkü yönümüzü kaybettiğimiz zaman kaderimize razı olmayız ve yönümüzü bulmak için çabalarız” (ÖA98).

“Coğrafya kaderdir su gibidir. Çünkü bizi ayakta tutan ve olmazsa olmaz ihtiyacımızdır” (ÖA53)

“Coğrafya kaderdir okyanusa benzer. Çünkü ucu bucağı görünmez büyüklükte bir bilgi hazinesi olduğu için o bilgilerle evrenimizi anlarız” (ÖA83).

“Coğrafya kaderdir atmosfer gibidir. Çünkü tüm evreni kapsamaktadır” (ÖA117).

“Coğrafya kaderdir hava gibidir. Çünkü hava var ise yaşam vardır” (ÖA12).

“Coğrafya kaderdir iklime benzer. Çünkü yaşadığımız yer bizim nasıl bir şekille bürüneceğimizi belirler. Bulduğumuz bölge de nasıl bir iklim özelliği varsa bizim kişilik özelliğimize yansır ve bundan asla kaçamayız” (ÖA75).

Kategori 3. Araç-gereç alanı olarak coğrafya kaderdir:

Tablo 3 incelendiğinde bu kategori altında, katılımcılar coğrafya kaderdir ifadesine yönelik sırasıyla “ayna (2), bütünüün parçaları (1), fotoğraf (1), hazine (1), ok (1), saat (1), yapboz (1), yöresel kıyafetler (1), zar (1) metaforlarını geliştirdikleri görülmektedir. Bu kategori ile ilgili katılımcıların oluşturmuş oldukları örnek metafor ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“Coğrafya kaderdir ayna gibidir. Çünkü ayna bakınca kendi özümü yansıtır” (ÖA51).

“Coğrafya kaderdir fotoğrafa benzer. Çünkü yaşadığımız hayatı olduğu gibi değiştirmeden yaşarız” (ÖA39).

“Coğrafya kaderdir yöresel kıyafet gibidir. Çünkü yaşadığımız coğrafya konuşma yapısından tutunda yaşayış biçimine, giyinmiş şekline kadar belirler” (ÖA43).

“Coğrafya kaderdir hazine gibidir. Çünkü o hazineyi kullanarak hem kendimizi hem de evreni anlayabiliriz” (ÖA9).

Kategori 4. Beden-Bölüm işlev alanı olarak coğrafya kaderdir:

Tablo 3 incelendiğinde bu kategori altında, katılımcıların coğrafya kaderdir ifadesine yönelik sırasıyla “yaşam (7), hayat (4), doğum (2), ten rengi (2), cinsiyet (1), duygu (1), irade (1), nefes (1), ruh (1) metaforlarını geliştirildikleri görülmektedir. Bu kategori ile ilgili katılımcıların oluşturdukları örnek metafor ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“Coğrafya kaderdir yaşam gibidir. Çünkü insanlar tarih boyunca iklimin güzel olduğu, doğal kaynakların fazla olduğu, ticaret yollarına yakın olan ve hayvan çeşitliliğinin fazla olduğu yerleri tercih etmişlerdir” (ÖA72).

“Coğrafya kaderdir hayat gibidir. Çünkü hayatımız boyunca ne yaşıyorsak coğrafyanın etkilerindedir” (ÖA95).

“Coğrafya kaderdir ten rengimiz gibidir. Çünkü ten rengimizi dahi coğrafya belirler” (ÖA21).

“Coğrafya kaderdir doğum gibidir. Çünkü doğduğumuz yer birçok imkândan faydalanıp faydalanamayacağımızı belirliyor. Hayat şartlarımız belirliyor. İyi veya kötü her yönden etkileniyoruz, bu yüzden coğrafya kaderdir” (ÖA68).

“Coğrafya kaderdir nefes gibidir. Çünkü nefes alışverişimiz gibi coğrafyada bizden bir parçadır” (ÖA69).

Kategori 5. Bilinmezlik alanı olarak coğrafya kaderdir:

Tablo 3 incelendiğinde bu kategori altında, katılımcıların coğrafya kaderdir ifadesine yönelik sırasıyla “alın yazısı (8), alın çizgisi (1), başlangıç (1), gelecek (1), meçhul (1), mutlak (1) metaforlarını geliştirdikleri görülmektedir. Bu kategori ile ilgili katılımcıların oluşturdukları örnek metafor ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“Coğrafya kaderdir alın yazımıza benzer, çünkü doğduğun yer kaderindir. Topluma göre yaşam şekillenir ve sınırları aşılmazdır” (ÖA105).

“Coğrafya kaderdir alın yazımıza benzer, çünkü doğduğun yer kaderindir. Topluma göre yaşam şekillenir sınırlar aşılmazdır” (ÖA105).

“Coğrafya kaderdir başlangıç gibidir. Çünkü şişinin doğduğu coğrafya kişinin kaderinin başlangıcıdır. Kişinin bulunduğu ve yetiştiği çevre kişinin kaderine yol çizmesinde etkilidir. Bundan dolaydır ki bulunduğunuz coğrafya kaderinizi etkiler” (ÖA132).

“Coğrafya kaderdir geleceğe benzer. Çünkü doğduğumuz ve yaşadığımız bölgenin geleneği, göreneği, düşünce yapısı bizim de geleceğimizi etkiler. O bölgedeki çocukların (kızların) okumalarına yönelik bakiş açısı bizim geleceğimizi etkileyebilir” (ÖA52).

Kategori 6. Mimari alan olarak coğrafya kaderdir:

Tablo 3 incelendiğinde bu kategori altında, katılımcıların coğrafya kaderdir ifadesine yönelik sırasıyla, ev (5), hapishane (1), mihrap (1), yön (1) metaforlarını geliştirdikleri görülmektedir. Bu kategori ile ilgili katılımcıların oluşturmuş oldukları örnek metafor ifadeleri aşağıda verilmiştir.

“Coğrafya kaderdir eve benzer. Çünkü benzer ya da farklı insanları bir araya getirir. Bu insanlar evin her alanından farklı şeyler öğrenir kimliğine farklı özellikler kazandırır. Hayatını etkileyecek özelliklerle bezenir” (ÖA3).

“Coğrafya kaderdir mihrap gibidir. Çünkü hangi yeryüzü parçasının üzerinde olursak olalım umut bağladığımız bir yer elbette vardır” (ÖA147).

“Coğrafya kaderdir yön gibidir. Çünkü insan eskilerden beri doğayla iç içe yaşamış, bu yaşamda insan doğayla bir savaş girmiştir bu savaş insanın hayatta kalma savaşıdır. Bu savaşta insanın hayatına kalması için coğrafyanın belirlediği kurallara uyması lazım” (ÖA130).

TARTIŞMA ve SONUÇ

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının coğrafya kaderdir ifadesine yönelik 75 farklı metafor ürettikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların bu kadar farklı metaforun üretilmesinde doğaya ve kültüre ilişkin açıklama çerçevelerinin, tarihsel süreç içerisinde değişmesinin ve zamanın hegemonik siyasi ve ekonomik fikirlerin arasındaki uzlaşma birikiminin (Kaygalak, 2021:586) katılımcıların üzerinde etkili olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca katılımcıların bireysel olarak algıları, düşünceleri, hayalleri, tecrübeleri çok farklı olduğundan, bu durumun coğrafya kaderdir ifadesine ilişkin algılarını da çeşitli metaforlar kullanarak ifade etmelerinde etkili olduğu kanaatine varılmıştır. Bu bağlamda coğrafyanın, doğa ile insan olgusu arasında bağlantı kuran bir bilim (Kocalar ve Demirkaya, 2014:124) olmasının yanı sıra Durmuş ve Baş (2016: 77)’in “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya kavramına ilişkin metaforik algıları” adlı çalışmasında bireylerin aynı ortamı (coğrafyayı) farklı biçimlerde algılamalarının nedenleri olarak aile yaşantıları, zekâ kapasiteleri, sosyo-ekonomik durumları, karakterinden ve geçirmiş olduğu yaşantı zenginliklerinden kaynaklandığı sonuçlarıyla benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Katılımcılar coğrafya kaderdir ifadesini en fazla insan (f=9), aile (f=8), alın yazısı (f=8), anne-baba (f=8), memleket (f=8), yaşam (f=7), ev (f=5), su (f=5), güneş (f=4), hayat (f=7), kimlik(f=4), toprak (f=4), anne (f=4) kavramlarıyla ilişkilendirmişlerdir. Katılımcıların coğrafya kaderdir ifadesine ilişkin algılarını çeşitli kavramlar ile ifade etmeleri, bu kavramın tek bir kavram ile açıklanamayacağını göstermektedir. Katılımcıların yaşadığı çevre ile etkileşimini belirten bu kavramlar, coğrafyadan beklentilerinin birer ifadesi olarak görülebilir. Bu kavramlar, katılımcıların günlük yaşantılarında sürekli etkileşimde buldukları nesnelere belirtmesi, coğrafya kaderdir ifadesinin güncelliğinin göstergesi olarak kabul edilebilir. Ayrıca katılımcıların coğrafya kaderdir gibi soyut bir ifadeyi, somut bir nesneyi ifade eden kavramlar kullanarak somutlaştırdıkları söylenebilir.

Coğrafya; yeryüzünü fiziksel, ekonomik, beşerî, siyasal yönlerden inceleyen bilim dalı (TDK; 2011, 470) olduğu düşünüldüğünde, katılımcıların coğrafya kaderdir ifadesini coğrafyanın beşerî ve fiziksel yönünü ön plana çıkartan kavramlar ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Bu durum Öztürk ve Alkış (2009:793)’ın “Sınıf öğretmen adaylarının coğrafya ile ilgili algılamaları” çalışmalarında öğretmen adaylarının çoğunluğunun coğrafya kavramını fiziki ve beşerî coğrafya açısından ele aldıkları sonucuyla örtüştüğü söylenebilir. Aydın ve Ünalı (2010)’nın “Coğrafya öğretmen adaylarının coğrafya kavramına ilişkin algılarının metaforlar yardımıyla analizi” başlıklı çalışmalarında

katılımcılar en çok “hayat, yaşam, insan, anne, su”, kavramları; Beldağ ve Geçit (2017)’in “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya kavramına ilişkin algıları: Bir olgubilim araştırması” adlı çalışmalarında öğretmen adayları en çok “yaşam” kavramını; Öztürk (2007)’ün “Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya kavramına yönelik sahip oldukları metafor” adlı çalışmasına öğretmen adayları en çok “yaşam, güneş, insan” kavramları; Çoşkun (2010)’un “Lise öğrencilerinin iklim kavramıyla ilgili metaforları (zihinsel imgeleri)” adlı çalışmasında öğrencilerin en çok “insan, yaşam, hayat” kavramları; Durmuş ve Baş (2016:90) çalışmalarında coğrafya kavramına ilişkin öğretmen adayları en çok “hayat, insan, su” kavramları ile ifade ettikleri sonuçlarıyla örtüştüğü söylenebilir.

Katılımcıların coğrafya kaderdir ifadesine ilişkin geliştirmiş oldukları metaforlar 6 kategori altında toplanmıştır. Bu kategorilerden en fazla metafor bulunan kategori “toplumsal ilişkiler alanı olarak coğrafya kaderdir” olup, katılımcılar 26 farklı metafor ürettiği ve bu metaforları günlük yaşantılarıyla ilişkilendirdikleri sonucuna varılmıştır. Sonra “doğal alan olarak coğrafya kaderdir” kategorisinde 21 farklı metafor geliştiren katılımcılar, doğal cisimler ile olumlu bir şekilde ilişkilendirdikleri görülmektedir. Katılımcıların bu kategorilerde coğrafya kaderdir ifadesini coğrafi öğeler ile sosyal yapılar arasında (Okşar, 2018; 1040) metaforik ilişkiler kurarak ifade ettikleri görülmektedir. Bu durum katılımcıların, “coğrafya” ile “kader” kavramlarını yaşamlarında (Öztürk ve Alkış, 2009:785) içselleştirdiklerini ve coğrafya kaderdir ifadesini bu etkileşimi ifade etmek için kullandıkları söylenebilir. Daha sonra “beden-bölüm işlev alanı olarak coğrafya kaderdir” kategorisinde katılımcılar 9 farklı metafor geliştirdikleri görülmektedir. Bu metaforlar insanın varlığını sürdürmesini sağlayan ve yaşam kalitesine etki eden beden-bölüm işlevleri ile olumlu anlamda ilişkilendirdikleri söylenebilir. En son olarak “araç gereç alanı olarak coğrafya kaderdir” kategorisinde katılımcılar 9 metafor geliştirdikleri görülmektedir. Bu kategoride katılımcılar coğrafya kaderdir ifadesini, çevre-insan ilişkilerini anlamaya yönelik araç-gereçlerin işlevlerinden yararlanarak ifade ettikleri sonucuna varılmıştır.

Toplumsal ilişkiler alanı olarak coğrafya kaderdir kategorisinde katılımcıların; coğrafyanın özündeki kavramlardan biri olan doğal ortamın, yani coğrafi şartları (Okşar, 2018: 1037; Akınoğlu, 2006:44) günlük yaşantılarında deneyimlediklerini ve bu deneyimlerini toplumsal ilişkileri ifade eden metaforları kullanarak ifade ettikleri ve aynı zamanda kendileri ile bütünleştirdikleri söylenebilir. Katılımcılar, sosyal hayattaki etkileşimlerini, rollerini, sorumluluklarını ve uyumlarını dikkate alarak coğrafya kaderdir ifadesi ile metaforik olarak ilişkilendirdikleri görülmektedir. Bu metaforlar ile toplumsal ilişkilerindeki var olan etkileşimler sonucunda bireyin toplum içerisinde toplumsal bütünleşmeyi gerçekleştirdiği gibi, coğrafya kaderdir ifadesi ile insanın çevreye uyumu sonucunda doğayla bütünleşebileceğini ifade ettikleri varsayılabilir. Katılımcılar, coğrafyanın insanları etkilediği, yaşam koşullarını belirlediği, insanı şekillendirdiği, insanın kendi coğrafyasının çocuğu olduğu, coğrafyanın bir tercih değil bir zorunluluk olduğu, coğrafya ile insanın özdeşleştiğini, coğrafyanın insana sunduğu imkân ölçüsünde var olduğunu ve coğrafyanın derin izlerini taşıdığını ifade ettikleri sonucuna varılmıştır. Toplumsal alanların farklı kişilikteki insanları bir araya getirdiğini, bu insanlara bir güven ve koruyucu ortam sağladığını, insanların kendilerini bu coğrafya ait hissettiklerini, kendi değerlerini ürettiklerini, seçme şansları olmadığından bir yaşamı kabullendiklerini ifade ettikleri sonucuna varılmıştır. Solak ve Görmez (2017:69) çalışmalarında toplumsal alanların insan yaşantısının öznel ve psikolojik süreçlerinin geçtiği, duygusal algı ve deneyimlerinin bilinci, kişiliğe ve anıların dönüştüğü yerler olarak ifade edildiği görüşü ile coğrafya ile kimlik arasındaki ontolojik bağ olduğu düşüncesi (Kaygalak, 2021:595) araştırmanın sonucunu destekler niteliktedir. Bu kategoride katılımcıların kendi kültürel oluşumlarına etki eden fiziki çevrelerini toplumun bakış açılarına göre nasıl algıladıklarını ifade eden metaforlara yer verdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Doğal alan olarak coğrafya kaderdir kategorisinde katılımcılar; doğal ortam ve buna bağlı olarak çevrenin, insani şekillendirdiğini, yani toplum yaşadığı mekânın doğal şartlarından birebir etkilendiğini ve bu durum davranış kalıplarını ortaya çıkarttığını (Okşar, 2018:1036) ilişkin deneyimlerini metaforik olarak ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların, doğada bulunan cisimlerin doğayı etkilediğini ve doğanın temel esaslarını oluşturduğunu ve aynı zamanda insan için de geçerli ve sürekli olduğunun farkında oldukları söylenebilir. Katılımcılar, kendi varlıklarını sürdürebilmelerinin çevre ile sağlıklı bir iletişim kurmaktan geçtiğini ve bunu sağlamanın bir yolu olarak da coğrafya

kaderdir ifadesini gördükleri sonucuna varılmıştır. Bu çerçevede katılımcıların, doğal cisimlerin insanın varlığı için gerekli ve yaşamlarını sürdürebilmelerinin de bu doğal cisimlerin varlığına bağlı olduğuna, bu bağılıklarının bir tercihten değil zorunluluktan kaynaklandığına, bu durumun kendilerini şekillendirdiğine, kendilerini coğrafyanın çocuğu yaptığına ve hayatlarını belirli bir düzene koyduğuna inandıklarını göstermektedir. Katılımcıların bu düşünceleri, Solak ve Görmez (2017:69)'in yaptığı çalışmada doğal çevre özelliklerinin sanayi, teknoloji, din, inanç, iktidar, ideoloji, sermaye ve kimliği etkileyen, şekillendiren temel unsurlar olduğu sonucuyla desteklenebilir. Katılımcıların coğrafya kaderdir ifadesine yönelik ürettikleri metaforlar, yirmi birinci yüzyılda başlayan “doğaya dönüş” bağlamında çevre ve doğanın etkisini vurgulayan (İçen, 2020:20) kavramlar olarak da görülebilir. Bu kategoride katılımcıların coğrafya kaderdir ifadesini, fiziki çevrenin kendilerini zaman içinde biçimlendirdiği görüşünde algıladıkları sonucuna varılmıştır.

Araç-gereç alanı olarak coğrafya kaderdir kategorisinde katılımcıların; coğrafi kaderdir kavramını çevre-insan etkileşimini ifade eden bir sonuç olarak gördüklerini ve bu sonucuna ulaşabilmek için de etkileşime etki eden tüm etmenlerin tek tek öğrenilerek, deneyimlenerek ve kullanılarak ulaşılabileceklerine inandıklarının bir sonucu olarak görülmüştür. Katılımcılar, coğrafya kaderdir ifadesini günlük yaşamlarında kullanabilecekleri bir araç ve bu aracın işlevi sayesinde çevre insan etkileşimini ifade ettikleri düşüncesinde oldukları kanaatine varılmıştır. Coğrafyayı anlamaya ve tanımaya dönük bu kavramlar (coğrafya kaderdir) yaşam alanları ile insanlar arasındaki ilişkileri ifade eden araçlardır (Kaygalak, 2021:587) görüşüyle bu araştırmanın sonucu desteklenebilir. Katılımcıların kendilerinin doğrudan fiziki çevrelerini etki edemeyeceğini fakat araç-gereç kullanarak etkileyebilecekleri görüşünde oldukları görülmektedir.

Beden-bölüm işlevi alanı olarak coğrafya kaderdir kategorisinde katılımcılar; coğrafya kaderdir kavramını yaşamın bir gerçeği ve yaşam için temel bir gereksinim olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar, coğrafya kaderdir ifadesinin yaşamın merkezinde olduğunu, bedeni şekillendirdiğini, insanların huy ve mizaçlarını etkilediği duyuları yönlendirdiğini, insan ihtiyaçları için bir mücadele alanı oluşturduğunu belirtmişlerdir. Yani katılımcılar, yaşam kalitelerini etkileyen en büyük faktörlerden biri olarak gördükleri sonucuna varılmıştır.

Mimari alan olarak coğrafya kaderdir kategorisinde katılımcılar; insanın doğa ile mücadelesi sonucunda ortaya çıkan coğrafya kaderdir ifadesini, insanın yaşam kalitesini artıran ve kendisini koruyan, güvende hissettiren, umut aşıl原因 mimari yapıtlar ile ilişkilendirdikleri sonucuna varılmıştır. Katılımcılar yaşadıkları mekânları hafızalarında iz bırakan bir hatıra veya tecrübe ve geleceklerini şekillendiren, sınırlandıran, yeni imkânlar sunan alanlar olarak gördükleri söylenebilir. Solak ve Görmez (2017:78) çalışmalarında mimari alana yüklenen anlamlarla insanların aidiyetlik, güvende olma duygusunu pekiştirdiğini, bir bellek oluşturduğunu ve kendi kimliğiyle evin kimliğinin sıkı sıkıya bağlı olduğu görüşü, bu araştırmanın sonucuyla örtüşmektedir. Katılımcılar coğrafya üzerinde yaşamlarının kalıcılığını mekân alanları ile ifade etmeleri aynı zamanda kendi yaşam öyküleri ile coğrafyayı bütünleştirerek bir kader bağında birleştirdikleri görülmektedir. Bu bağlamda coğrafyanın gerçekten kader olduğunu, insanların yaşadıkları yere göre, diğer yerleri düşman veya dost statüsünde belirledikleri (McIntyre, 1996:758) görüşü, araştırmanın sonucunu desteklenmektedir. Bu kategoride katılımcıların fiziki çevrenin kendi faaliyetlerine etkisi olduğunu fakat belirleyici olamayacağı görüşünde oldukları sonucuna varılmıştır.

Bilinmezlik alanı olarak coğrafya kaderdir kategorisinde katılımcılar; gelecekte sürpriz olabilecek durumları oluşturacağı gibi coğrafya ile insanın ruh ikizi olduğunu ve bundan dolayı kaderlerinin aynı olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar, kendileri doğmadan önce kendileri için ne yazılmış ise onu yaşayacaklarını, coğrafyada meydana gelen doğal olaylarının aynı zamanda kendilerinin yazgısı olduğunu, kendilerini coğrafyanın şekillendirdiğini ve zaman içerisinde kendilerinin coğrafya ile özdeşleştiklerini ifade ettikleri sonucuna varılmıştır. Bu sonuç Solak ve Görmez (2017:73) çalışmalarında insanların akılla çözemediği evrensel sorunlarını inançlarla, kâinata ve hayata anlam vermeye çalıştıkları görüşüyle desteklenmektedir.

ÖNERİLER

Araştırmanın sonuçlarına bağlı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

- Metaforlardan, öğrenme ve öğretme tekniği olarak eğitimde daha çok yararlanılabilir.
- Metaforlardan, öğrencilerin ön bilgilerini belirlemede kullanılabilir.
- Metaforlar, bireylerin nasıl öğrendikleri konusunda ipuçları sunabilir.
- Metaforlar, öğrenme ortamların zenginleştirilmesinde alternatif bir öğrenme tekniği olarak görülebilir.
- Coğrafya kaderdir ifadesi ile insanların yaşamsal deneyimleri ortaya konabilir ve diğer insanların bu deneyimlerden yararlanması sağlanabilir.
- Coğrafya kaderdir ifadesi, insanların çevresel değerlerini ortaya koyabilir.
- Coğrafya kaderdir ifadesi ile insanların mekânı nasıl ürettikleri ortaya konulabilir.

KAYNAKLAR

- Akbaş, Y. & Gençtürk, E. (2013). Coğrafi bilgi sistemi kavramına metaforik bakış. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 179-196.
- Akinoğlu, O. (2006). Coğrafya eğitimi ve toplum. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 13, 25-48.
- Akyol, C. (2017). Metaforların kullanım alanları ve faydaları. B. Kılcan (Ed.), *Metafor ve eğitimde metaforik çalışmalar için bir uygulama rehberi* içinde (s. 51-92). Ankara: Pegem Akademi.
- Alkış, S. (2009). Sosyal bilgilerde kavram öğretim. M. Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 67-90). Ankara: Pegem Akademi.
- Arslan, M. & Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim öğretim açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 100-108.
- Aydın, F. (2010). Secondary school students' metaphors about the geography concept. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(3), 1293-1322
- Aydın, F. & Ünalı, Ü. (2010). Coğrafya öğretmen adaylarının "coğrafya" kavramına ilişkin algılarının metaforlar yardımıyla analizi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(2), 600-622.
- Beldağ, A. & Geçit, Y. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin coğrafya kavramına ilişkin algıları: Bir olgubilim araştırması. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22(37), 99-112.
- Burmakova, E. A. & Marugina, N. I. (2014). Cognitive approach to metaphor translation in literary discourse. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 154, 527-533.
- Çelikten, M. (2006). Kültür ve öğretmen metaforları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(21), 269-283.
- Çoşkun, M. (2010). Lise öğrencilerinin iklim kavramıyla ilgili metaforları (zihinsel imgeleri). *Turkish Studies*, 5(3), 919-940.
- Doğanay, H. (2000). *Coğrafyaya Giriş*. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Duran, Y. & Aladağ, C. (2018). Ortaöğretim öğrencilerinin vatan kavramına ilişkin algılarının metaforla belirlenmesi. *Turkish Studies*, 13(19), 589-614.
- Durmuş, E. & Baş, K. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya kavramına ilişkin metaforik algıları *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 75-92.
- Geçit, Y. & Genç, G. (2011). Sınıf öğretmenliği 1. sınıf öğrencilerinin coğrafya algılarının metafor yoluyla belirlenmesi (Rize Üniversitesi örneği). *Marmara Coğrafya Dergisi*, (23), 1-19.
- Genç, F. N. (2007). Türkiye'de doğal afetler ve doğal afetlerde risk. *Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 9, 201-226.
- İçen, H. (2020). Coğrafya'da çevresel determinizm: Kökleri ve etkileri. A. Kara, & S. Sönmez (Ed.), *Sosyal, beşeri ve idari bilimler alanında güncel araştırmalar, Cilt II* içinde (s. 9-21). Ankara: Duvar Yayınları.
- Kaya, B. & Bozyiğit, R. (2019). Coğrafya öğretmen adaylarının coğrafya kavramı üzerine düşünceleri. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 39, 55-69.
- Kaya, M. F. (2014). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarını çevre sorunlarına ilişkin algıları:metafor analizi örneği. *ElektronikTurkish Studies*, 9 (2), 917-931.
- Kaygalak, İ. (2021). "Coğrafya kaderdir" üzerine . *Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 583-598.

- Keçe, M. (2014). Tarih ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarını bazı tarih kavramlarına ilişkin algıların metaforlar yoluyla analizi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 143-156.
- Kelleci, D. (2014). *Sınıf öğretmeni adaylarının iklim kavramına ilişkin algılarının metafor yoluyla incelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Kocalar, A. O. & Demirkaya, H. (2014). Coğrafya öğrenmek niçin önemlidir? Lise öğrencilerinin algıları. *Eastern Geographical Review*, 19(32), 123-144.
- Lakoff, G. & Johnson, M. (2015). *Metaforlar hayat, anlam ve dil* (Çev. Gökhan Yavuz Demir). İstanbul: İthaki Yayınları.
- McIntyre, K. (1996). Geography as destiny: Cities, villages and Khmer Rouge Orientalism. *Studies in Society and History*, 38(4), 730-758.
- Meydan, A. & Akkuş, A. (2018). Sınıf öğretmeni adaylarının Türkiye'nin Ortadoğu stratejisi ile ilgili görüşleri. *Future Visions Journali* 2(3), 1-7.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *An expanded source book qualitative data analysis. (Second edition)*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- Morgan, G. (1998). *Yönetim ve örgüt teorilerinde metafor*. İstanbul: Mess Yayınları.
- Okşar, Y. (2018). Din ve coğrafya ilişkisi: Şemsü'd-Din es-Semerkanî ve İbn Haldûn'un yedi iklim anlayışlarının karşılaştırmalı analizi. *Çukurova Üniversitesi İlahiyet Fakültesi Dergisi*, 18(2), 1035-1069.
- Özkan, R. & Taşkın, M. A. (2014). İlköğretim öğrencilerinin vatan olgusuna ilişkin algılarının belirlenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 7 (XVII), 889-906.
- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal bilgiler, sınıf ve fen bilgisi öğretmen adaylarının "coğrafya" kavramına yönelik metafor durumları. *Ahi Evren Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 8(2), 55-69.
- Öztürk, M. & Alkış, S. (2009). Sınıf öğretmeni adaylarının coğrafya ile ilgili algılamaları. *Elementary Education Online*, 8(3), 782-797.
- Saban, A. (2008). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Saban, A. Koçbeker, B. N. & Saban, A. (2006). An investigation of the concept of teachers among prospective teachers through metaphor analysis, 6(2). *Educational Sciences: Theory & Practice*, 509-522.
- Senemoğlu, N. (2007). *Gelişim öğrenme ve öğretim: Kuramdan uygulamaya*. Ankara: Gönül Yayıncılık .
- Solak, S. G. & Görmez, K. (2017). Kentte mekân kimlik etkileşimine dair bir çözümleme. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 13 (Özel Sayı-1), 65-84.
- TDK (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tümertekin, E. & Özgüç, N. (2016). *Beşeri coğrafya. İnsan. Kültür. Mekan*. İstanbul: Çantay Kitapevi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri (7. Baskı)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zeren, M. G. (2015). Üniversite öğrencilerinin gözü ile coğrafya eğitimcisi: Bir olgubilim araştırması. *Eastern Geographical Review*, 20(33), 189-207.

Extended Abstract

People live their lives on different geographies, which allows for mutual interaction between man and the environment. The environment affects people individually, determines the political power of the state and shapes social and economic activities. Human beings affect the environment through agricultural activities, transportation, industry and settlement. Thus, the effect of the environment on the human and human beings on the environment is revealed. Geographers first tried to explain this interaction with the view of "Life network" and then with the "Ecosystem" system. Geographers have expressed many views expressing mutual interaction in the historical process. One of them is environmental determinism, proposed by Friedrich Ratzel (1844-1904). Environmental determinism regards man as "a product of the environment, which can only succeed in the grip of the physical forces that surround him and only when its demand are properly adjust". Another view is possibilism put forward by Paul Vidal de la Blache. This view provides opportunities for the physical environment to choose the way to use its own habitat, and one evaluates these opportunities according to their

lifestyle. In this context, Ibn-Khaldun suggests that geography is destiny, both affecting the environment and affecting the environment. In other words, geography is destiny, not “the income written at the beginning”, that is “you live what is written in your destiny”. It can be said that people express their interactions with geography in their daily lives using various concepts. For example, “seven climates, four and a fast”, “all over the world”, “blackfly”, “global village”, “global neighborhood”. These concepts are metaphorical in nature as well as expressions of people’s thoughts on geography. Metaphors are tools that embody an abstract, complex phenomenon and event in understanding, explaining, defining and expressing by establishing a relationship on the similarities of new information with what is known before. Since social studies education is a discipline created by making use of social sciences, it gives a significant place to the use of metaphorical structures. When the literature is examined, no study has been found that reveals Ibn-Khaldun's statement that geography is destiny with metaphors. The learning area of "people, places and environments" in the social studies course includes human and environment interaction. In this context, the expression "geography is destiny" was seen as one of the concepts that can best express human-environment interaction and was among the reasons for the study. With this research, it is aimed to reveal the opinions of pre-service teachers about the statement that geography is destiny. In this context, it has been tried to determine the mental images of the participants regarding the expression “geography is destiny” through metaphors. In line with this purpose, answers were sought to the questions of social studies teacher candidates' metaphors regarding the expression "geography is destiny" and under which categories these metaphors can be grouped according to their common characteristics. The research was carried out using the phenomenology design, one of the qualitative research designs. The phenomenological design focuses on phenomena that the individual is aware of but does not have an in-depth and detailed understanding of. For this reason, a phenomenological design was used, which gives in-depth information about how the participants perceive the expression “geography is destiny”. The study group of this research consists of 147 teacher candidates studying at Bayburt University, Social Studies Education Department in the fall semester of the 2020-2021 academic year. Geography as a data collection tool is destiny..... e/a is like/like; because written semi-structured form is used. Participants were asked to write their metaphors regarding the statement “geography is destiny” in the relevant fields of the form, together with their justifications. The form link created from Google Drive was sent to the e-mail addresses of the participants and the number of e-mails sent by the participants was limited to one (1), and their responses to the form constituted the main data source of the study. The data obtained in the research were analyzed using content analysis. Content analysis respectively; coding and extraction, sample metaphor image compilation, category development, validity and reliability, and data transfer to the computer. The metaphors of the participants regarding the concept of geography is destiny; These were grouped under two main headings: “metaphors developed by the participants regarding the expression geography is destiny” and “metaphor categories developed by the participants regarding the expression geography is destiny”. Participants developed 75 different metaphors for the statement that geography is destiny. When these metaphors are examined, it is seen that the participants have a positive perception towards the statement that geography is destiny. The most common metaphors are people (f=9), family (f=8), destiny (f=8), parents (f=8), hometown (f=8), and life (f=7). Then, the metaphors to which the phrase "geography is destiny" is most often compared are house (f=5), water (f=5), sun (f=4), life (f=4), identity (f=4), earth (f=4), mother (f=2) metaphors. Six different categories were created from the metaphors developed by the participants. These categories are respectively “Geography as a field of social relations is destiny”, “Geography as a natural field is destiny”, “Geography as a field of tools is destiny”, “Geography as a field of body-part function is destiny”, “Geography as a field of obscurity is destiny” and " Geography as an architectural field is destiny” categories. 62 participants developed 26 different metaphors in the category of “Geography as a field of social relations is destiny”, respectively. 34 participants developed 21 different metaphors in the category “Geography as nature is destiny”. 10 participants developed 9 different metaphors in the category “Geography as a tool-equipment field is destiny”. 20 participants developed 9 different metaphors in the category “Geography as a body-part functional area is destiny”. In the category of “Geography as a field of obscurity is destiny”, 14 participants developed 7 different metaphors. . In the category “Geography as an architectural field is destiny”, 7 participants developed 3 different metaphors. It was determined that the pre-service teachers who participated in the research produced 75 different metaphors for the phrase geography is destiny. It

suggests that culture and individuality are effective in the production of so many different metaphors, since the explanation frameworks regarding nature and culture and their individual perceptions, thoughts, dreams and experiences are very different. Participants mostly stated that geography is destiny, people (f=9), family (f=8), destiny (f=8), parents (f=8), hometown (f=8), life (f=7). with the concepts of house (f=5), water (f=5), sun (f=4), life (f=7), identity (f=4), earth (f=4), mother (f=4) they have associated. The fact that the participants expressed their perceptions of the phrase "geography is destiny" with various concepts shows that this concept cannot be explained with a single concept. These concepts, which indicate the interaction of the participants with the environment they live in, can be seen as an expression of their expectations from the geography. These concepts can also be accepted as an indicator of the actuality of the statement, geography is destiny, as the participants indicate the objects they interact with in their daily lives. The metaphors developed by the participants regarding the phrase "geography is destiny" were grouped under 6 categories. The category with the most metaphors among these categories is "geography as a field of social relations is destiny" and it was concluded that the participants produced 26 different metaphors and associated these metaphors with their daily lives. Then, it is seen that the participants, who developed 21 different metaphors in the category of "geography as a natural area is destiny", positively associated them with natural objects. It is seen that the participants expressed the phrase "geography is destiny" in these categories by establishing metaphorical relations between geographical elements and social structures. In this case, it can be said that the participants internalized the concepts of "geography" and "destiny" in their lives and used the phrase "geography is destiny" to express this interaction. Afterwards, it is seen that the participants developed 9 different metaphors in the category of "geography as the body-part function area is destiny". It can be said that these metaphors are positively associated with body-part functions that enable people to survive and affect their quality of life. Finally, it is seen that the participants developed 9 metaphors in the category of "geography as a tool area is destiny". In this category, it was concluded that the participants expressed the phrase "geography is destiny" by making use of the functions of the tools and equipment to understand the environment-human relations. Based on the results of the study, the following recommendations were developed. Metaphors can be seen as an alternative learning technique in enriching learning environments. With the statement that geography is destiny, people's life experiences can be revealed and other people can benefit from these experiences. The phrase "geography is destiny" can reveal people's environmental values. With the statement that geography is destiny, it can be revealed how people produce space.

